

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini
Независни оператор система у Босни и Херцеговини
Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini
Independent System Operator in Bosnia and Herzegovina

TRŽIŠNA PRAVILA

April 2015.

SADRŽAJ

UVOD	3
I	DEFINICIJE, SKRAĆENICE, KONVENCije	4
II	TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE U BIH	8
III	VREMENSKE FAZE TRŽIŠTA	12
IV	TAČKE PRIMOPREDAJE ELEKTRIČNE ENERGIJE	13
V	BALANSNA ODGOVORNOST	15
VI	POMOĆNE USLUGE	18
VII	OBRAČUN DEBALANSA	22
VIII	OBRAČUN PRILIKOM UPRAVLJANJA OGRANIČENJIMA	25
IX	IZMJENE	25
X	RJEŠAVANE SPOROVA	26
XI	ODREDBE ZA NEPREDVIĐENE SITUACIJE	26
XII	PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE	26

U skladu sa članovima 4.2. i 5.3. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik BiH”, br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i članom 7. Zakona o osnivanju Nezavisnog operatera sistema za prijenosni sistem u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik BiH”, broj 35/04), Upravni odbor Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini na svojoj 105. sjednici održanoj dana 24.04.2015. godine utvrđuje

TRŽIŠNA PRAVILA

UVOD

Član 1.

Predmet

Predmet ovih Tržišnih pravila su:

- definicije, skraćenice i konvencije koje se koriste u ovim Tržišnim pravilima,
- učesnici na tržištu električne energije u BiH, registracija učesnika, isključenje učesnika na tržištu, registracija Balansno odgovornih strana, Balansne grupe, promjena sastava Balansne grupe,
- nominacija i renominacija dnevnih rasporeda, procedura obavijesti o ugovorima, operativna faza angažovanja pomoćnih usluga,
- definisanje tačaka primopredaje električne energije na prijenosnoj i distributivnoj mreži i pridruživanje obračunskih mjernih mjesta učesnicima na tržištu, dostava podataka iz obračunskih mjernih mjesta,
- balansna odgovornost balansno odgovornih strana, učesnika na tržištu i krajnjih potrošača, Ugovor o balansnoj odgovornosti i raskid Ugovora o balansnoj odgovornosti,
- pomoćne usluge primarne, sekundarne i tercijarne regulacije, Q-V podrška, pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu, eliminisanje neželjenih odstupanja od dnevnih rasporeda - kompenzacije, dnevno tržište balansne energije tercijarne regulacije, obračun i izvještavanje,
- obračun debalansa, debalans BOS, debalans učesnika na tržištu, cijena pozitivnog i negativnog debalansa, trošak debalansa BOS, plaćanje debalansa BOS, objavljivanje podataka,
- obračun prilikom upravljanja ograničenjima, upravljanje ograničenjima na interkonekcijama, upravljanje internim ograničenjima,
- promjene tržišnih pravila, rješavanje sporova, odredbe za nepredviđene situacije.

Član 2.

Ciljevi

Osnovni ciljevi ovih Tržišnih pravila su:

- obezbjeđivanje uslova za siguran pogon elektroenergetskog sistema BiH kroz efikasan sistem pomoćnih usluga i balansnog tržišta,
- balansiranje elektroenergetskog sistema BiH uz što manje troškove,
- stvaranje uslova za efikasno funkcionisanje i daljnji razvoj veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Član 3.

Principi

Osnovni principi unutar ovih Tržišnih pravila su:

- tržišni principi balansiranja elektroenergetskog sistema BiH i nabavke pomoćnih usluga,
- ravnopravan i nediskriminatoran tretman svih učesnika na tržištu,
- transparentnost.

I DEFINICIJE, SKRAĆENICE, KONVENCIJE

Član 4.

Definicije

Definicije pojmova koje se koriste u ovom dokumentu date su u nastavku:

Agregirani podatak	podatak koji predstavlja sumarnu vrijednost injektovane, odnosno preuzete električne energije sa distributivne mreže za jednog učesnika na tržištu, isporučene energije po osnovu javne usluge ili ostvarene gubitke u mreži
Balansna grupa	skup jednog ili više učesnika na tržištu sa ili bez fizičkih tačaka preuzimanja ili injektovanja električne energije u regulacionom području BiH. <i>U svrhu dostavljanja dnevnih rasporeda mogu se formirati i balansne grupe bez tačaka preuzimanja ili injektovanja električne energije u regulacionom području BiH, tzv. trgovačke balansne grupe.</i>
Balansno tržište	centralno tržište električne energije kojim rukovodi NOSBiH u svrhu održavanja kontinuiranog balansa potražnje i snabdijevanja električnom energijom u realnom vremenu

Balansno odgovorna strana	učesnik na tržištu koji je na osnovu Ugovora o balansnoj odgovornosti preuzeo balansnu odgovornost za balansnu grupu i koji je kod NOSBIH-a registrovan kao balansno odgovorna strana
Cijena debalansa	cijena električne energije po kojoj se finansijski poravnava ostvareni debalans balansno odgovornih strana
Debalans	razlika između izmjerenih veličina injektovane i preuzete električne energije i programa balansno odgovorne strane ili učesnika na tržištu, pri čemu se uzima u obzir i angažovana balansna energija
Distributivno područje	područje na kojem je nadležan jedan operator distributivnog sistema
Dnevni raspored	raspored planirane proizvodnje, potrošnje, kupovine i prodaje električne energije za balansno odgovornu stranu ili učesnika na tržištu
EIC X kod	jedinstvena oznaka učesnika na europskom tržištu električne energije prema EIC shemi (Energy Identification Coding)
Intervalno brojilo	mjerni uređaj koji ima mogućnost mjerenja i memorisanja podataka za vremenske intervale mjerenja koji odgovaraju periodu poravnanja
Mrežni kodeks	pravila i procedure koje, između ostalog, regulišu tehnička pitanja u vezi sa priključenjem na prijenosni sistem, pomoćnim uslugama, mjerenjem i dostavljanjem dnevnih rasporeda
Neželjena odstupanja	razlika između ostvarene i planirane razmjene električne energije regulacionog područja
Obavijest o ugovoru	informacije koje učesnik na tržištu dostavlja u NOSBiH za svaki sklopljeni bilateralni ugovor
Obračunsko mjerno mjesto	stvarna ili virtuelna lokacija u kojoj se obračunavaju energetske produkti za korisnika mreže. Mjerno mjesto može biti fizičko brojilo (fizičko mjerno mjesto) ili obračunska formula nad očitajima fizičkih brojlara (virtuelno mjerno mjesto).
Operator distributivnog sistema	elektroenergetski subjekat koji obavlja djelatnost distribucije električne energije i upravljanja distributivnim sistemom i odgovoran je za rad, održavanje i razvoj distributivnog sistema na određenom području, njegovo povezivanje sa drugim sistemima i obezbjeđenje dugoročne sposobnosti sistema da ispuni potrebe za distribucijom električne energije
Period poravnanja	osnovni obračunski period za koji se vrši poravnanje debalansa balansno odgovornih strana
Period trgovanja	osnovni period za koji se dostavljaju nominacije unutar dnevnog rasporeda

Pomoćne usluge	sve usluge koje NOSBiH nabavlja od pružalaca pomoćnih usluga u svrhu pružanja sistemskih usluga, odnosno u svrhu očuvanja sigurnog i pouzdanog rada elektroenergetskog sistema BiH, te kontinuiranog i kvalitetnog snabdjevanja potrošača
Pravo na korištenje prijenosnog kapaciteta	pravo učesnika na tržištu da za uvoz, odnosno, izvoz električne energije koristi prekogranični prijenosni kapacitet koji mu je dodijeljen kroz različite dugoročne alokacijske postupke
Program kompenzacija	satni program po kojem se poravnavaju akumulirana neželjena odstupanja regulacionog područja u toku perioda kompenzacija
Program	bilans planirane proizvodnje i potrošnje, odnosno prodaje i kupovine električne energije na satnom nivou za balansno odgovornu stranu
Proizvođač	uloga koju ima učesnik na tržištu, vlasnik licence za proizvodnju električne energije
Pružalac pomoćnih usluga	učesnik na tržištu čiji su resursi registrovani kod NOS BiH za pružanje pomoćnih usluga
Registar mjerenja	skup obračunskih mjernih mjesta na granici korisnika i prijenosne mreže sa tehničkim podacima o instalacijama mjerenja, kako je opisano Mrežnim kodeksom
Regulacioni blok	skup jednog ili više regulacionih područja koja rade zajedno u funkciji sekundarne regulacije prema drugim regulacionim blokovima sinhronne zone. Regulaciono područje BiH je dio Regulacionog bloka Slovenija-Hrvatska-Bosna i Hercegovina
Regulaciono područje	dio ENTSO-E interkonekcije kojom upravlja jedan operator sistema, sa implementiranom funkcijom sekundarne regulacije. BiH je jedno regulaciono područje.
Renominacija	modifikacija dnevnog rasporeda dostavljena prema proceduri koja je definisana u Mrežnom kodeksu
Snabdjevač	uloga koju ima učesnik na tržištu, vlasnik licence koja se odnosi na snabdijevanje električnom energijom krajnjih kupaca
Tačka primopredaje	tačka u kojoj se vrši injektovanje, preuzimanje ili razmjena električne energije na prijenosnoj i distributivnim mrežama u BiH
Trgovac	uloga koju ima učesnik na tržištu, vlasnik licence koja se odnosi na trgovinu električnom energijom
Učesnik na tržištu	vlasnik licence koja se odnosi na proizvodnju, snabdijevanje ili trgovinu električnom energijom
Zamjenska kriva opterećenja	kriva satnih nivoa opterećenja kategorija i grupa potrošnje tijekom dnevnog, sedmičnog, mjesečnog ili godišnjeg vremenskog razdoblja, izrađena na osnovi baza podataka opterećenja uzorkovanih krajnjih kupaca

Član 5.

Skraćenice

U dokumentu se koriste sljedeće skraćenice:

BG	balansna grupa
BOS	balansno odgovorna strana
B_{OSTV}	ostvareni bilans balansno odgovorne strane
B_{PLAN}	planirani bilans balansno odgovorne strane
C_{ostv}	ostvarena potrošnja BOS-a
C_{SekEn}^{NADOLE}	najniža cijena ponude za energiju pri sekundarnoj regulaciji nadole
C_{SekEn}^{NAGORE}	najviša cijena ponude za energiju pri sekundarnoj regulaciji nagore
C_{TercEn}^{NADOLE}	najniža cijena energije aktivirane tercijarne rezerve nadole
C_{TercEn}^{NAGORE}	najviša cijena energije aktivirane tercijarne rezerve nagore
C_+	cijena pozitivnog debalansa
C_-	cijena negativnog debalansa
ΔBOS	debalans balansno odgovorne strane
$DERK$	Državna regulatorna komisija za električnu energiju
EIC	ENTSO-E identifikacioni kod (<i>ENTSO-E Identification Code</i>)
$ENTSO-E$	Evropsko udruženje operatora prijenosnih sistema za električnu energiju (<i>European Network of Transmission System Operators for Electricity</i>)
EXP_{PLAN}	ukupna prodaja BOS-a
IMP_{PLAN}	ukupna kupovina BOS-a
k_+, k_-	koeficijenti uz cijene debalansa
$NOSBiH$	Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini
ODS	operator distributivnog sistema
OMM	obračunsko mjerno mjesto
$p_{MaxSecCap}$	granična cijena kapaciteta sekundarne regulacije
$p_{MaxSecCapMont}$	granična mjesečna cijena kapaciteta sekundarne regulacije
$p_{MaxSecCapYear}$	granična godišnja cijena kapaciteta sekundarne regulacije
$p_{MaxTerCap}$	gornja granična cijena kapaciteta tercijarne regulacije
$p_{MaxTerEnUp}$	granična cijena energije tercijarne regulacije nagore
P_{ostv}	ostvarena proizvodnja BOS-a
PPU	pružalac pomoćnih usluga

P_{reg}^{NADOLE}	isporučena balansna energija sekundarne i tercijarne regulacije nadole
P_{reg}^{NAGORE}	isporučena balansna energija sekundarne i tercijarne regulacije nagore
S	razlika cijena energije sekundarne regulacije nagore i nadole

Član 6.

Konvencije

U procesima vezanim uz ova Tržišna pravila vrijeme se iskazuje prema srednjoeuropskom vremenu (CET) i koristi se konvencija da prvi sat traje od 00:00:00 do 01:00:00 sati. Sat se sastoji od 4 petnaestominutna intervala.

Obračun i plaćanja obavljaju se u domaćoj valuti, odnosno u konvertibilnim markama (KM). Obračun svih finansijskih veličina vrši se na dva decimalna mjesta.

Proizvodnja, potrošnja, prijem i isporuka aktivne električne energije mjeri se i obračunava u kWh.

Proizvodnja, potrošnja, prijem i isporuka reaktivne električne energije mjeri se i obračunava u kVArh.

Aktivna snaga se mjeri i obračunava u kW.

Osnovni period trgovanja je jedan sat.

Osnovni period poravnanja je jedan sat.

II TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE U BIH

Član 7.

Podjela i dijelovi tržišta

Tržište električne energije u BiH je jedinstveno i sastoji se od veleprodajnog i maloprodajnog tržišta.

Veleprodajno tržište se odnosi na trgovinu električnom energijom između licenciranih kompanija za proizvodnju, snabdijevanje i trgovinu električnom energijom.

Maloprodajno tržište odnosi se na snabdijevanje krajnjih kupaca od strane licenciranih kompanija za snabdijevanje električnom energijom.

Balansno tržište je dio veleprodajnog tržišta i predstavlja centralno tržište za nabavku i prodaju električne energije kojim rukovodi NOSBiH u svrhu održavanja kontinuiranog balansa snabdijevanja i potražnje u realnom vremenu. Jedna od strana u transakciji na balansnom tržištu uvijek je NOSBiH.

Ova tržišna pravila uređuju odnose na balansnom tržištu električne energije u BiH.

Član 8.

Učesnici na veleprodajnom tržištu

Učesnik na veleprodajnom tržištu (u daljem tekstu *učesnik na tržištu*) vlasnik je minimalno jedne licence koja se odnosi na proizvodnju, trgovinu i snabdijevanje električnom energijom u BiH, koju izdaje nadležna regulatorna komisija u BiH.

Učesnik na tržištu, prema važećim licencama koje posjeduje, može imati jednu ili više uloga:

- Proizvođač proizvodi električnu energiju unutar svojih proizvodnih objekata, te ima pravo da proizvedenu električnu energiju prodaje na tržištu u skladu sa licencom koju posjeduje.
- Snabdjevač, u skladu sa licencom koju posjeduje, osim na veleprodajnom, ima pravo da učestvuje i na maloprodajnom tržištu i snabdijeva krajnje potrošače.

Izuzetno, ulogu snabdjevača može imati operator mreže u slučaju nabavke električne energije za pokrivanje gubitaka unutar mreže kojom upravlja u skladu sa zakonskim ograničenjima, a prema odgovarajućoj odluci nadležne regulatorne komisije.

- U skladu sa licencom koju posjeduje, trgovac ima pravo da kupuje i prodaje električnu energiju.

Na tržištu električne energije može učestvovati operator za obnovljive izvore energije uz uvažavanje ograničenja propisanih zakonskim aktima koja regulišu djelatnost ovog subjekta.

Tipovi licenci i pripadajuće uloge, ograničenja vezana za pojedine licence, kao i regulatorna komisija nadležna za njihovo izdavanje objavljuju se na internet stranici NOSBiH-a.

Učesnik na tržištu obavezan je da poštuje odredbe Tržišnih pravila.

Član 9.

Registracija učesnika na tržištu

Da bi stekao pravo učešća na tržištu, učesnik na tržištu je dužan registrovati se kod NOSBiH-a. Procedura registracije podrazumijeva slijedeće aktivnosti:

1. Učesnik na tržištu podnosi Zahtjev za izdavanje EIC X koda koji se, kao jedinstvena identifikacijska oznaka učesnika na tržištu, koristi prilikom prijave dnevnih rasporeda, obavještenja o ugovorima te na aukciji prekograničnih prijenosnih kapaciteta. Obrazac Zahtjeva za izdavanje EIC X koda nalazi se na web stranici NOSBiH-a i podnosi se putem faxes ili e-maila na adresu: trziste@nosbih.ba. Nakon provjere podataka u zahtjevu, NOSBiH, kao lokalni ured za izdavanje EIC kodova (*Local Issuing Office – LIO 36*), o izdatom EIC kodu obavještava podnosioca zahtjeva, u roku od 7 radnih dana nakon prijema zahtjeva.
2. Učesnik na tržištu dužan je u NOSBiH dostaviti:
 - a) kopije licenci koje posjeduje,
 - b) spisak svih tačaka primopredaje električne energije na prijenosnoj mreži BiH,
 - c) informaciju o balansnoj grupi kojoj pripada i nadležnoj balansno odgovornoj strani u obliku popunjenog obrasca BG forma,
 - d) informaciju o načinu dostavljanja dnevnih rasporeda (preko BOS-a ili samostalno).

Ukoliko je dostavljena dokumentacija potpuna i ispravna, učesnik na tržištu će biti registrovan u roku od 10 dana nakon prijema dokumentacije. Ukoliko dostavljena dokumentacija nije potpuna ili ispravna, NOSBiH će u roku od tri radna dana o tome obavijestiti učesnika na tržištu, nakon čega se procedura registracije ponavlja.

NOSBiH vodi Registar učesnika na tržištu i objavljuje ga na svojoj web stranici.

Učesnik na tržištu je dužan pravovremeno obavještavati NOSBiH o svim izmjenama navedenih podataka.

Član 10.

Isključenje učesnika sa tržišta električne energije

NOSBiH može isključiti učesnika sa tržišta električne energije na određeno vrijeme, a sve do eliminisanja razloga isključenja, ukoliko:

- nadležni regulator oduzme ili ne produži licencu učesniku na tržištu,
- učesnik na tržištu krši odredbe Tržišnih pravila,
- učesnik na tržištu registrovan kao BOS ne ispunjava svoje obaveze proistekle iz Ugovora o balansnoj odgovornosti.

U slučaju isključenja učesnika na tržištu na određeno vrijeme, NOS BiH je o tome obavezan obavijestiti regulatorne komisije u BiH.

Ukoliko je učesnik na tržištu isključivan na određeno vrijeme 3 (tri) puta u roku od tri uzastopne kalendarske godine, NOSBiH može, uz saglasnost DERK-a, donijeti odluku o trajnom isključenju učesnika sa tržišta električne energije u BiH.

NOSBiH je o trajnom isključenju, ili isključenju na određeno vrijeme tog učesnika na tržištu, dužan obavijestiti DERK kao i ostale učesnike na tržištu.

Član 11.

Balansna grupa i balansno odgovorna strana

Balansna grupa se sastoji od jednog ili više učesnika na tržištu sa svim njihovim tačkama primopredaje električne energije na prijenosnoj i distributivnim mrežama u BiH. Učesnici na tržištu se mogu udruživati u balansne grupe u cilju smanjenja troškova debalansa ili iz drugih razloga. Balansna grupa mora imati jednog učesnika na tržištu definisanog kao balansno odgovorna strana (u daljem tekstu BOS).

Učesnik na tržištu može biti član samo jedne balansne grupe.

Poravnanje debalansa unutar balansne grupe je obaveza BOS-a i članova balansne grupe.

Član 12.

Registracija BOS

Učesnik na tržištu koji želi formirati balansnu grupu mora biti registrovan kod NOSBiH-a kao BOS. Prilikom registracije, BOS je dužan:

- popuniti prijavu za registraciju BOS-a. Obrazac prijave se nalazi na web stranici NOSBiH-a,

- potpisati sa NOSBiH-om ugovor o balansnoj odgovornosti u kojem se regulišu odnosi između NOSBiH-a i BOS-a u vezi sa troškovima debalansa balansne grupe koju BOS predstavlja. Obrazac ugovora o balansnoj odgovornosti nalazi se na web stranici NOSBiH-a,
- dostaviti NOSBiH-u spisak svih učesnika na tržištu koji se nalaze unutar balansne grupe koju BOS predstavlja,
- dostaviti NOSBiH-u pojedinačne BG obrasce potpisane sa svakim učesnikom na tržištu koji se nalazi unutar njegove Balansne grupe. Uzorak BG obrasca se nalazi na web stranici NOSBiH-a,
- dostaviti NOSBiH-u spisak svih tačaka primopredaje električne energije na prijenosnoj mreži.

Ukoliko učesnik na tržištu želi biti ujedno i BOS, istovremeno podnosi zahtjev za registraciju učesnika na tržištu i registraciju BOS.

NOSBiH će u roku od 7 radnih dana, nakon što je učesnik na tržištu ispunio gore navedene obaveze, registrovati učesnika na tržištu kao BOS. Ukoliko navedeni zahtjevi nisu u potpunosti ispunjeni, NOSBiH će u roku od tri radna dana o tome obavijestiti učesnika na tržištu, nakon čega se procedura registracije ponavlja.

NOSBiH vodi Registar BOS-a i objavljuje ga na svojoj web stranici.

BOS je dužan pravovremeno obavještavati NOSBiH o svim izmjenama navedenih podataka.

Član 13.

Promjena sastava balansne grupe

Svaku promjenu sastava balansne grupe BOS je dužan prijaviti NOSBiH putem popunjenog BG obrasca. Obrazac BG se nalazi na web stranici NOSBiH.

U slučaju ulaska ili izlaska učesnika na tržištu iz Balansne grupe na zahtjev BOS, BOS koji predstavlja Balansnu grupu dužan je o tome obavijestiti NOSBiH putem BG obrasca.

U slučaju da učesnik na tržištu želi promijeniti BOS, novi BOS je dužan o tome obavijestiti NOSBiH putem popunjenog BG obrasca. Nakon prijema BG obrasca o promjeni sastava balansne grupe koji šalje novi BOS, NOSBiH u roku od tri radna dana obavještava staru BOS.

Promjena sastava balansne grupe, odnosno promjena BOS-a, primjenjuje se od prvog dana mjeseca M za zahtjeve, odnosno BG obrasce dostavljene u NOSBiH do 10.dana u mjesecu M-1. Za zahtjeve o promjeni BOS-a koji su u NOSBiH u obliku BG obrasca podneseni nakon 10. u mjesecu M-1, početak primjene se prolongira do prvog dana u mjesecu M+1.

Prilikom promjene sastava balansne grupe, BOS je dužan u NOSBiH dostaviti novi spisak učesnika na tržištu koji čine balansnu grupu i novi spisak tačaka primopredaje električne energije.

III VREMENSKE FAZE TRŽIŠTA

Član 14.

Nominacija i renominacija dnevnih rasporeda

Učesnik na tržištu NOSBiH-u dostavlja dnevni raspored putem ESS platforme (*engl. ENTSO-E Scheduling System*), samostalno ili preko svog BOS-a na način kako je definisano u procesu registracije učesnika na tržištu.

Svaki dostavljeni dnevni raspored BOS-a ili učesnika na tržištu treba da je izbalansiran za svu proizvodnju/kupovinu/prijem električne energije i potrošnju/prodaju/isporuku električne energije za svaki period trgovanja. Format dostave je definisan u ESS platformi.

Nominacije i renominacije dnevnih rasporeda se vrše u rokovima i na način definisanim u Uputstvu za dostavljanje dnevnih rasporeda.

Posljednja verzija dnevnog rasporeda koju je odobrio NOSBiH je obavezujuća i koristi se u fazi obračuna debalansa.

Član 15.

Operativna faza

U toku realizacije dnevnih rasporeda NOSBiH angažuje pomoćne usluge i koristi balansnu energiju za balansiranje i upravljanje zagušenjima unutar Regulacionog područja BiH kako je definisano u poglavlju VI Pomoćne usluge. Svaki takav angažman evidentira se i uzima u obzir prilikom obračuna debalansa.

Član 16.

Procedura obavijesti o ugovorima

Učesnik na tržištu dužan je dostaviti NOSBiH-u informacije za svaki sklopljeni bilateralni ugovor, a koje se u ovom kontekstu nazivaju obavještenja o ugovorima.

Obavještenja o ugovorima dostavljaju se putem elektronske platforme Contract Notification, u koju učesnici na tržištu unose slijedeće podatke:

- identifikacioni broj ugovora,
- EIC kodove ugovornih strana,
- tip ugovora (unutrašnja trgovina, prekogranična trgovina, tranzit),
- mjesto prijema i isporuke,
- tip prekograničnog kapaciteta,
- trajanje ugovora,
- ugovorene količine i odgovarajuće satne programe.

Navedeni zahtjevi odnose se na sve bilateralne ugovore, uključujući ugovore za izvoz i uvoz električne energije.

U okviru obavještenja o ugovorima učesnici na tržištu ne treba da dostavljaju cijene i druge povjerljive informacije finansijske prirode.

Podatke dostavljene u okviru procesa obavještanja o ugovorima NOSBiH koristi za izradu izvještaja o unutrašnjoj i prekograničnoj trgovini.

Obavijesti o ugovorima učesnika na tržištu koje se odnose na istu transakciju moraju se podudarati tj. prodane količine električne energije moraju biti jednake kupljenim količinama. NOSBiH unakrsno provjerava obavijesti o ugovoru koje dostavljaju učesnici na tržištu te nominacije koje dostavlja svaki BOS te u slučaju njihove neusklađenosti zahtijeva ispravke.

Usaglašeni mjesečni izvještaj o internoj i prekograničnoj trgovini NOSBiH dostavlja DERK-u, nadležnim entitetskim regulatornim komisijama i učesnicima na tržištu, najkasnije do 10. dana u mjesecu M za mjesec M-1.

IV TAČKE PRIMOPREDAJE ELEKTRIČNE ENERGIJE

Član 17.

Tačke primopredaje

Tačke primopredaje električne energije su tačke u kojima se vrši injektovanje, preuzimanje i razmjena električne energije između energetske subjekata na prijenosnoj i distributivnim mrežama u BiH.

Za svaku tačku primopredaje električne energije na prijenosnoj mreži definisano je obračunsko mjerno mjesto (u daljem tekstu OMM) i pripadajuća obračunska formula unutar Registra mjerenja u skladu sa Mrežnim kodeksom.

Tretman tački primopredaje električne energije i OMM na distributivnoj mreži definisan je dokumentom Procedure za razmjenu podataka između NOSBiH-a i ODS-a.

Član 18.

Tačke primopredaje na prijenosnoj mreži

Tačke primopredaje električne energije na prijenosnoj mreži mogu biti:

- na granici prijenosne i distributivne mreže,
- na granici prijenosne mreže i proizvodnih objekata,
- na granici prijenosne mreže i potrošača/kupaca, direktno priključenih na prijenosnu mrežu,
- na granici prijenosne mreže BiH i sistema susjednih država.

Član 19.

Tačke primopredaje na distributivnoj mreži

Tačke primopredaje električne energije na distributivnoj mreži mogu biti:

- na granici distributivne mreže i prijenosne mreže,

- na granici distributivne mreže i proizvodnih objekata,
- na granici distributivne mreže i potrošača/kupaca,
- na granici između susjednih distributivnih mreža unutar BiH,
- na granici distributivne mreže unutar BiH i distributivnih sistema susjednih država.

Član 20.

Dostava podataka za OMM

Obaveza dostave podataka o injektovanju, preuzimanju i razmjeni električne energije iz OMM-a u tačkama primopredaje na granici prijenosne mreže definisana je u Mrežnom kodeksu.

Za dostavu podataka iz tačaka primopredaje električne energije na granici distributivne mreže nadležan je operator distributivnog sistema (u daljem tekstu ODS). ODS je, za distributivnu mrežu u svojoj nadležnosti, obavezan NOSBiH-u dostavljati slijedeće podatke:

- agregirane podatke, kao OMM, o injektovanju i preuzimanju električne energije sa distributivne mreže, za svakog proizvođača koji posjeduje objekte priključene na distributivnu mrežu za koju je ODS nadležan;
- agregirane podatke, kao OMM, o injektovanju i preuzimanju električne energije sa distributivne mreže, za svakog snabdjevača koji snabdijeva potrošače priključene na distributivnu mrežu za koju je ODS nadležan;
- agregirane podatke o injektovanju i preuzimanju električne energije u/iz svih susjednih distributivnih mreža u BiH;
- agregirane podatke o injektovanju i preuzimanju električne energije iz mreža susjednih država;
- podatke o ostvarenim distributivnim gubicima distributivnog područja za koje je ODS nadležan.

Podaci o injektovanju, preuzimanju i razmjeni električne energije su izmjerene vrijednosti iz intervalnih brojala ili estimirane (procijenjene) vrijednosti na osnovu zamjenskih krivih opterećenja. Podaci su satne ili 15-minutne rezolucije u skladu sa periodom poravnanja iz člana 6. ovih Tržišnih pravila. Podaci se dostavljaju u kWh. Format dokumenata, dinamika slanja i drugi detalji vezani za dostavu obračunskih podataka koje ODS dostavlja NOSBiH-u definisani su u dokumentu Procedure za razmjenu podataka između NOSBiH-a i ODS-a.

ODS, uz saglasnost NOSBiH-a, može agregirati podatke o injektovanju i preuzimanju električne energije sa distributivne mreže, distributivne gubitke, podatke o preuzimanju električne energije po osnovu javne usluge i druge podatke ako se ti podaci odnose na istog učesnika na tržištu.

Član 21.

Pridruživanje OMM učesnicima na tržištu

Učesniku na tržištu koji ima ulogu proizvođača pridružuju se slijedeća OMM:

- OMM koja su proizvođaču pridružena unutar Registra mjerenja,
- OMM sa distributivne mreže za svaki ODS na čiju mrežu proizvođač ima priključene proizvodne objekte.

Učesniku na tržištu koji ima ulogu snabdjevača pridružuju se slijedeća OMM:

- OMM koja su snabdjevaču pridružena na osnovu ugovora o snabdijevanju za kupce direktno priključene na prijenosnu mrežu,
- OMM sa distributivne mreže za svaki ODS na čijoj mreži snabdjevač vrši snabdijevanje krajnjih potrošača.

OMM koje predstavlja prijenosne gubitke dodjeljuje se učesniku na tržištu koji ima ugovor za pokrivanje prijenosnih gubitaka.

OMM koje predstavlja distributivne gubitke dodjeljuje se učesniku na tržištu koji ima ugovor za pokrivanje distributivnih gubitaka konkretne distributivne mreže.

Učesniku na tržištu se, po osnovu uloge trgovca, ne pridružuju OMM.

Učesnik na tržištu i njegov BOS imaju pravo uvida kod NOSBiH-a u OMM i tačke primopredaje električne energije koje su im pridružene.

V BALANSNA ODGOVORNOST

Član 22.

Balansna odgovornost BOS-a

Balansna odgovornost BOS-a znači njegovu finansijsku odgovornost prema NOSBiH-u za debalans balansne grupe koju taj BOS predstavlja.

NOSBiH utvrđuje balansnu odgovornost i vrši alokaciju troškova balansiranja elektroenergetskog sistema BiH na nivou BOS-a.

Balansna odgovornost BOS-a prema NOSBiH-u reguliše se ugovorom o balansnoj odgovornosti čija se forma nalazi na web stranici NOSBiH-a.

Član 23.

Ugovor o balansnoj odgovornosti

Ugovorom o balansnoj odgovornosti se, između ostalog, definiše način plaćanja između NOSBiH-a i BOS-a za debalans balansne grupe, instrument obezbjeđenja plaćanja, uvjeti za aktivaciju, period važenja, kao i uvjeti za promjenu visine instrumenta obezbjeđenja plaćanja.

Instrument obezbjeđenja plaćanja BOS-a za debalans balansne grupe je bankarska garancija izdata u korist NOSBiH-a. Visina bankarske garancije određuje se na period od jedne kalendarske godine kao veća od dvije vrijednosti:

- finansijske vrijednosti planirane prosječne trodnevne proizvodnje električne energije BOS-a, koja se računa po prosječnoj cijeni debalansa za manjak električne energije u godini koja prethodi godini za koju se izdaje bankovna garancija,

- finansijske vrijednosti planirane prosječne trodnevne potrošnje električne energije BOS-a, koja se računa po prosječnoj cijeni debalansa za manjak električne energije u godini koja prethodi godini za koju se izdaje bankovna garancija,

pri čemu iznos bankovne garancije ne može biti veći od 2.000.000 KM.

U slučaju da unutar balansne grupe nije planirana proizvodnja niti snabdijevanje krajnjih potrošača električnom energijom, BOS nije dužan izdati bankovnu garanciju.

Prije potpisivanja Ugovora o balansnoj odgovornosti, BOS je dužan dostaviti NOSBiH-u planirane vrijednosti proizvodnje i potrošnje električne energije unutar balansne grupe koju taj BOS predstavlja. Ove vrijednosti će se, kao maksimalno moguća vrijednost debalansa BOS-a, koristiti prilikom izračunavanja visine bankovnih garancija.

BOS je dužan obavijestiti NOSBiH o svakoj značajnijoj promjeni proizvodnje i potrošnje unutar Balansne grupe kako bi se, eventualno, utvrdile nove visine bankovnih garancija. Značajnijom promjenom proizvodnje i potrošnje unutar Balansne grupe će se smatrati promjena veća od 10%. U slučaju značajnog povećanja proizvodnje i potrošnje BOS je dužan dostaviti nove bankovne garancije koje će pokrivati navedeno povećanje. Takođe, BOS ima pravo na smanjenje iznos bankovne garancije u slučaju značajnijeg smanjenja proizvodnje i potrošnje Balansne grupe.

Ukoliko NOSBiH procijeni da je došlo do značajne promjene energetske veličine proizvodnje i potrošnje BOS-a, NOSBiH može pokrenuti postupak izračuna i zahtijevati dostavljanje novih bankovnih garancija. Osnova za proračun su historijski podaci za energetske veličine u prethodna 3 mjeseca, ili planirane energetske veličine koje dostavi BOS.

Obaveza BOS-a je da obezbijedi traženu bankovnu garanciju za cijeli period važenja Ugovora o balansnoj odgovornosti, s tim da se bankovna garancija obezbjeđuje u intervalima od jedne godine. Garancija se dostavlja nakon potpisa Ugovora o balansnoj odgovornosti, s tim što Ugovor postaje važeći tek po dostavljanju garancije. NOSBiH će aktivirati bankovnu garanciju u slučaju neispunjenja obaveza BOS-a koje se odnose na plaćanja predviđena Ugovorom o balansnoj odgovornosti. Nakon aktiviranja, BOS je novu bankovnu garanciju dužan dostaviti u predviđenom roku, prema odredbama Ugovora o balansnoj odgovornosti. Forma bankovne garancije i ostali uvjeti će biti definisani unutar Ugovora o balansnoj odgovornosti.

BOS unutar čije Balansne grupe nije planirana proizvodnja niti snabdijevanje električnom energijom nije obavezna dostaviti bankovnu garanciju, ali je dužna potpisati Ugovor o balansnoj odgovornosti.

Član 24.

Raskid Ugovora o balansnoj odgovornosti

Ugovor o balansnoj odgovornosti može se raskinuti u slučaju zahtjeva jedne od ugovornih strana, NOSBiH-a ili BOS-a.

U slučaju zahtjeva BOS-a za raskid Ugovora o balansnoj odgovornosti, BOS je dužan NOSBiH-u podnijeti pismeni zahtjev za raskid Ugovora o balansnoj odgovornosti, kao i BG obrazac za isključenje iz balansne grupe, za svakog učesnika na tržištu za koju je balansno odgovoran.

Raskidni rok iz prethodnog stava počinje da teče od prvog kalendarskog dana narednog mjeseca u odnosu na datum prijema zahtjeva o raskidu ugovora o balansnoj odgovornosti. Ugovorni odnos prestaje po isteku raskidnog roka koji traje dva kalendarska mjeseca.

U toku trajanja raskidnog roka BOS ima sva prava i obaveze iz ugovora o balansnoj odgovornosti. NOSBiH i BOS su dužni da u toku trajanja raskidnog roka regulišu prava i obaveze po osnovu raskida ugovora o balansnoj odgovornosti.

NOSBiH može jednostrano da raskine ugovor o balansnoj odgovornosti sa BOS-om u slijedećim slučajevima:

- a) kada BOS ne dostavi odgovarajući instrument obezbjeđenja plaćanja u pogledu roka važenja i iznosa određenih ugovorom o balansnoj odgovornosti,
- b) kada je pokrenut postupak stečaja ili likvidacije BOS-a,
- c) kada BOS ne izvršava obaveze iz Ugovora o balansnoj odgovornosti.

NOSBiH će, nakon što BOS-u uputi upozorenje o neizvršavanju obaveza, ostaviti dodatni rok, ne duži od 5 radnih dana, da BOS otkloni ili ispravi propuste nastale neispunjavanjem obaveza iz ugovora o balansnoj odgovornosti. Ukoliko BOS u dodatnom roku ne izvrši sve svoje obaveze, ugovor se smatra raskinutim od prvog kalendarskog dana narednog mjeseca nakon dana isteka dodatnog roka za izvršenje obaveza. BOS u ovom slučaju ima sva prava i obaveze iz ugovora do datuma kada se ugovor smatra raskinutim.

U slučaju raskida ugovora o balansnoj odgovornosti NOSBiH će o tome obavijestiti:

- a) BOS na koji se odnosi raskid ugovora,
- b) učesnike na tržištu u sastavu balansne grupe za koju je BOS balansno odgovoran,
- c) sve ostale registrovane BOS-ove.

Član 25.

Balansna odgovornost učesnika na tržištu

Učesnik na tržištu je za svoj debalans odgovoran svom BOS-u. Učesnik na tržištu i BOS dužni su definisati međusobne odnose u vezi sa raspodjelom troškova debalansa unutar balansne grupe.

NOSBiH će, u slučaju da raspolaže planskim podacima i podacima o ostvarenju učesnika na tržištu, računati debalans učesnika na tržištu i dostavljati ga učesniku na tržištu i njegovom BOS-u kao mogući osnov za raspodjelu troškova debalansa unutar balansne grupe.

Član 26.

Balansna odgovornost krajnjeg potrošača

Balansna odgovornost krajnjeg potrošača odnosi se na odgovornost potrošača prema svom snabdjevaču i treba da je definisana unutar ugovora o snabdjevanju ili drugog dokumenta.

VI POMOĆNE USLUGE

Član 27.

Opće napomene

Pomoćne usluge su usluge koje NOSBiH nabavlja od pružalaca pomoćnih usluga (u daljem tekstu PPU) u svrhu očuvanja sigurnog i pouzdanog rada elektroenergetskog sistema BiH, te kontinuiranog i kvalitetnog snabdijevanja potrošača električnom energijom.

Komercijalni odnosi između NOSBiH-a i PPU regulišu se ovim Tržišnim pravilima, dok su vrste i tehničke karakteristike pomoćnih usluga, tehnički zahtjevi koje moraju ispunjavati resursi koji pružaju pomoćne usluge i potrebni nivo usluga za elektroenergetski sistem BiH definisani u Mrežnom kodeksu.

Član 28.

Vrste pomoćnih usluga

Predmet Tržišnih pravila su slijedeće pomoćne/sistemske usluge:

- regulacija frekvencije i aktivne snage - primarna, sekundarna i tercijarna,
- regulacija napona i reaktivne snage,
- mogućnost pokretanja elektrana bez vanjskog napajanja,
- pokrivanje gubitaka električne energije na prijenosnom sistemu,
- eliminisanje odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda.

Član 29.

Primarna regulacija

PPU čiji su objekti prema Mrežnom kodeksu obavezni pružati pomoćnu uslugu primarne regulacije uslugu pružaju bez naknade, o vlastitom trošku.

Član 30.

Sekundarna regulacija

NOSBiH nabavlja kapacitet sekundarne regulacije putem javnih nabavki. Ponude za sekundarnu rezervu vrednuju se prema ponuđenoj cijeni rezervacije kapaciteta. Ponude se biraju s ciljem minimizacije troška rezervacije kapaciteta sekundarne regulacije do nivoa traženog kapaciteta sekundarne regulacije, pri čemu se kapacitet u ponudi PPU može dijeliti. Odabrane ponude plaćaju se po ponuđenoj cijeni za kapacitet sekundarne regulacije (Pay-As-Bid). Cijena kapaciteta sekundarne regulacije je ograničena graničnom cijenom $p_{MaxSecCap}$ koju donosi DERK i koja se određuje za godišnji ($p_{MaxSecCapYear}$) i mjesečni ($p_{MaxSecCapMont}$) postupak javne nabavke.

Pravo učešća u tržišnoj proceduri imaju PPU-i čiji objekti zadovoljavaju tehničke preduvjete za pružanje pomoćne usluge sekundarne regulacije i koji su kao takvi zavedeni u Registar resursa za pružanje pomoćne usluge sekundarne regulacije. Procesi vezani za provjeru

tehničke ispravnosti, te registraciju objekata za pružanje pomoćne usluge sekundarne regulacije definisani su u Procedurama za pomoćne usluge.

Potrebni kapacitet sekundarne regulacije određuje se na mjesečnom nivou prema pravilima u Mrežnom kodeksu, posebno za vršne (od 06 do 24 sati), posebno za nevršne (od 00 do 06 sati) periode opterećenja unutar dana.

Postupak javne nabavke rezervnih kapaciteta sekundarne regulacije provodi se na godišnjem nivou, krajem tekuće godine za 12 mjeseci naredne godine. Ako za neki mjesec nije ugovoren potrebni kapacitet sekundarne regulacije kroz godišnji postupak javne nabavke, za nedostajući kapacitet sekundarne regulacije se organizuje posebna mjesečna javna nabavka.

U slučaju da kroz godišnji i mjesečni postupak javne nabavke nije obezbijeđen potreban kapacitet sekundarne regulacije za neki mjesec, nedostajući kapacitet se raspoređuje na PPU čiji objekti imaju mogućnost pružanja pomoćne usluge sekundarne regulacije. Cijena ovog kapaciteta jednaka je prosječnoj ponderisanoj cijeni prihvaćenih ponuda za kapacitet sekundarne regulacije za konkretni mjesec.

Procedure za nabavku i način raspodjele nedostajućeg kapaciteta na PPU detaljno su opisani u Procedurama za pomoćne usluge.

NOSBiH i PPU će, nakon provedene tržišne procedure, sklopiti Ugovor o pružanju pomoćne usluge sekundarne regulacije u kojem će, između ostalog, biti definisani način i rokovi za plaćanje, način ocjene kvaliteta pružene usluge, naknada u slučaju neispunjenja i drugi detalji. Obrazac Ugovora je dostupan na web stranici NOSBiH-a.

Pomoćna usluga sekundarne regulacije je automatska i aktivira se na osnovu signala sa sistema SCADA u NOSBiH-u koji se šalje na grupne ili pojedinačne regulatore PPU. Signal sekundarne regulacije raspoređuje se na PPU-e proporcionalno njihovom učešću u ukupno raspoloživom kapacitetu sekundarne regulacije.

Aktivirana energija sekundarne regulacije finansijski se nadoknađuje prema ponuđenim cijenama energije, posebno pri regulaciji nagore, posebno pri regulaciji nadole. Cijenu energije za dva smjera regulacije PPU dostavljaju u NOSBiH u aktivnostima na balansnom tržištu za naredni dan. Razlika cijena aktivirane sekundarne energije u dva smjera regulacije ograničava se veličinom S koju određuje DERK.

PPU koji iz tehničkih i drugih razloga nije u mogućnosti da obezbijedi ugovoreni kapacitet sekundarne regulacije dužan je o tome obavijestiti NOSBiH. U slučaju da PPU nije obezbijedio ili nije kvalitetno pružio pomoćnu uslugu sekundarne regulacije dužan je platiti naknadu NOSBiH-u. Način utvrđivanja visine naknade i način određivanja kvalitete pružene usluge sekundarne regulacije detaljno su opisani u Procedurama za pomoćne usluge.

Član 31.

Tercijarna regulacija

NOSBiH provodi postupak javne nabavke kapaciteta tercijarne regulacije nagore i tercijarne regulacije nadole. Ponude za tercijarnu rezervu vrednuju se prema ponuđenoj cijeni rezervacije kapaciteta. Ponude se biraju s ciljem minimizacije troška rezervacije kapaciteta tercijarne regulacije do nivoa traženog kapaciteta tercijarne regulacije, pri čemu se kapacitet u ponudi PPU-a može dijeliti. Odabrane ponude plaćaju se po ponuđenoj cijeni za kapacitet tercijarne regulacije (Pay-As-Bid). Gornju graničnu cijenu rezervacije kapaciteta tercijarne regulacije $p_{MaxTerCap}$ donosi DERK.

Pravo učešća u tržišnoj proceduri imaju PPU čiji objekti zadovoljavaju tehničke preduvjete za pružanje pomoćne usluge tercijarne regulacije i koji su kao takvi zavedeni u Registar resursa

za pružanje pomoćne usluge tercijarne regulacije. Procesi vezani za provjeru tehničke ispravnosti, te registraciju objekata za pružanje pomoćne usluge tercijarne regulacije definisani su u Procedurama za pomoćne usluge.

Potrebni kapacitet tercijarne regulacije određuje se na mjesečnom nivou posebno za regulaciju nagore i nadole prema pravilima u Mrežnom kodeksu, uzimajući u obzir dogovorene aranžmane o zajedničkoj rezervi u regulacionom bloku SHB i druge aranžmane na nivou ENTSO-E.

Postupak javne nabavke rezervnih kapaciteta tercijarne regulacije sprovodi se na godišnjem nivou, te na mjesečnom nivou za nedostajuće rezervne kapacitete. Procedure za nabavku kapaciteta tercijarne regulacije detaljno su opisane u Procedurama za pomoćne usluge.

NOSBiH i PPU će, nakon provedenog postupka javne nabavke, sklopiti Ugovor o pružanju pomoćne usluge tercijarne regulacije u kojem će, između ostalog, biti definisani način i rokovi za plaćanje, način ocjene kvaliteta pružene usluge, naknada u slučaju neispunjenja i drugi detalji. Obrazac ugovora je dostupan na web stranici NOSBiH-a.

Aktivirana energija tercijarne regulacije finansijski se nadoknađuje prema ponuđenim cijenama energije posebno pri regulaciji nagore, posebno pri regulaciji nadole. Cijena energije za dva smjera regulacije dostavlja se kroz aktivnosti na dnevnom tržištu balansne energije. Cijena energije aktivirane tercijarne regulacije nagore ograničava se graničnom cijenom $p_{MaxTerEnUp}$ koju donosi DERK. Detalji vezani za dostavljanje ponuda za energiju tercijarne regulacije dati su u dokumentu Pravilnik o radu dnevnog tržišta balansne energije koji je objavljen na web stranici NOSBiH-a.

Član 32.

Dnevno tržište balansne energije tercijarne regulacije

NOSBiH koristi dnevno tržište balansne energije tercijarne regulacije za balansiranje Regulacionog područja BiH.

PPU koji ima ugovoren kapacitet tercijarne rezerve dužan je dostaviti jednu ponudu za balansnu energiju tercijarne regulacije za svaki pojedinačni Ugovor za kapacitet tercijarne regulacije. PPU-i mogu dostavljati ponude na dnevnom tržištu balansne energije i mimo ugovorenih kapaciteta. Ponude se dostavljaju posebno za regulaciju nagore i za regulaciju nadole.

Tercijarna regulacija se angažuje na osnovu Liste redoslijeda angažovanja koju NOSBiH formira na osnovu ponuda za energiju pristiglih na dnevnom tržištu balansne energije tercijarne regulacije.

Aktivirane ponude balansne energije tercijarne regulacije se plaćaju po ponuđenim cijenama.

Detalji vezani za funkcionisanje dnevnog tržišta balansne energije tercijarne regulacije dati su u dokumentu Pravilnik o radu dnevnog tržišta balansne energije.

Član 33.

Q-V podrška

Proizvodni objekti su dužni pružati pomoćnu uslugu Q-V podrške i održavati napon na priključcima generatora u definisanim granicama u skladu sa pogonskom kartom, i to bez naknade.

Član 34.

Pokretanje elektrane bez vanjskog napona

Proizvodni objekti koji imaju mogućnost pokretanja bez prisustva vanjskog napona dužni su pružiti ovu pomoćnu uslugu na zahtjev NOSBiH-a bez naknade.

Član 35.

Pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu

NOSBiH obezbjeđuje energiju za pokrivanje gubitaka na prijenosnom sistemu nabavkom električne energije na tržištu putem javnih ponuda. Postupak za nabavku električne energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu realizira se na godišnjem nivou. Postupak se sprovodi krajem tekuće godine za nabavku električne energije za 12 mjeseci naredne godine. U slučaju nepotpune nabavke na godišnjem nivou, organizuju se nabavke na mjesečnom nivou. NOSBiH će sa pružaocima ove usluge sklopiti ugovore u kojem će se definisati međusobna prava i obaveze.

Član 36.

Eliminisanje neželjenih odstupanja od dnevnih rasporeda - kompenzacije

Poravnanje regulacionog područja BiH sa vanjskim regulacionim područjima (kompenzacioni program) vrši se u naturi (energiji) za svaki tarifni period prema Operativnom priručniku ENTSO-E. Program kompenzacija za regulaciono područje BiH izrađuje koordinator bloka SHB, a nakon provjere potvrđuje ga NOSBiH. Energiju za kompenzaciju neželjenih odstupanja NOSBiH nabavlja od učesnika na tržištu putem javnih nabavki.

Član 37.

Obračun pomoćnih usluga i izvještavanje

NOSBiH izrađuje dnevni izvještaj o pomoćnim uslugama za svaki PPU pojedinačno, svakog radnog dana za prethodni radni i sve prethodne neradne dane, odnosno u danu D+1 za dan D. U dnevnom izvještaju navode se sve energetske i finansijske pozicije za pružene pomoćne usluge i balansnu energiju koju angažuje PPU.

NOSBiH izrađuje mjesečni izvještaj o pomoćnim uslugama za svaki PPU pojedinačno, do 10. dana u mjesecu M+1 za mjesec M. U mjesečnom izvještaju su navedene sve energetske i finansijske veličine za pružene pomoćne usluge i balansnu energiju koju angažuje PPU tokom mjeseca M.

NOSBiH izrađuje sumarni dnevni i sumarni mjesečni izvještaj o pomoćnim uslugama i objavljuje ga na svojoj web stranici. U izvještajima se neće objavljivati povjerljive komercijalne informacije za PPU osim postignute maksimalne cijene za regulaciju nagore i minimalne cijene za regulaciju nadole na dnevnom tržištu balansne energije tercijarne regulacije.

Detalji vezani za format izvještaja, informacije unutar izvještaja i način dostavljanja dnevnih i mjesečnih izvještaja o pruženim pomoćnim uslugama, kao i postupak u slučaju prigovora PPU nalaze se u Procedurama o pomoćnim uslugama.

VII OBRAČUN DEBALANSA

Član 38.

Debalans BOS-a

Debalans BOS-a računa se za svaki period poravnanja kao razlika između ostvarenog i planiranog bilansa BOS-a:

$$\Delta BOS = B_{OSTV} - B_{PLAN}$$

Ako je debalans BOS-a pozitivan, BOS je ostvario bilansni višak (suficit) električne energije. Ako je debalans BOS negativan, BOS je ostvario bilansni manjak (deficit) električne energije.

Ostvareni bilans BOS-a je razlika između ukupno ostvarene proizvodnje svih proizvodnih jedinica i ostvarene potrošnje svih potrošača unutar balansne grupe.

$$B_{OSTV} = \sum P_{ostv} - \sum C_{ostv}$$

gdje su:

P_{ostv}	ostvarena proizvodnja BOS-a
C_{ostv}	ostvarena potrošnja BOS-a

Planirani bilans BOS-a je razlika između prodate i kupljene električne energije unutar jednog perioda poravnanja, uzimajući u obzir energiju aktivirane sekundarne i tercijarne regulacije:

$$B_{PLAN} = \left[\sum P_{reg}^{NAGORE} + EXP_{PLAN} \right] - \left[\sum P_{reg}^{NADOLE} + IMP_{PLAN} \right]$$

pri čemu su:

IMP_{PLAN}	ukupna kupovina/nabavka BOS-a
EXP_{PLAN}	ukupna prodaja/isporuka BOS-a
P_{reg}^{NAGORE}	isporučena balansna energija sekundarne i tercijarne regulacije nagore
P_{reg}^{NADOLE}	preuzeta balansna energija sekundarne i tercijarne regulacije nadole

Član 39.

Debalans učesnika na tržištu

U slučaju da raspolaže potrebnim podacima, NOSBiH će za svakog učesnika na tržištu izračunavati njegov debalans po metodologiji opisanoj u članu 38 za izračun debalansa BOS-a. Debalans učesnika na tržištu može biti osnova za finansijsko poravnanje debalansa BOS-a između članova balansne grupe.

Član 40.*Cijena pozitivnog i negativnog debalansa*

Za svaki period poravnanja određuju se cijena pozitivnog i cijena negativnog debalansa.

Cijena pozitivnog debalansa određuje se kao:

$$C_+ = \begin{cases} k_+ * \min(C_{SekEn}^{NADOLE}, C_{TercEn}^{NADOLE}), & \min(C_{SekEn}^{NADOLE}, C_{TercEn}^{NADOLE}) \geq 0 \\ 1/k_+ * \min(C_{SekEn}^{NADOLE}, C_{TercEn}^{NADOLE}), & \min(C_{SekEn}^{NADOLE}, C_{TercEn}^{NADOLE}) < 0 \end{cases}$$

pri čemu su:

C_{SekEn}^{NADOLE}	najniža cijena ponude za balansnu energiju sekundarne regulacije nadole u periodu poravnanja, bez obzira da li je aktivirana energija sekundarne regulacije nagore ili nadole
C_{TercEn}^{NADOLE}	najniža cijena ponude za balansnu energiju tercijarne regulacije nadole koja je aktivirana u datom periodu poravnanja
k_+	koeficijent koji određuje DERK unutar Odluke o pomoćnim uslugama

Cijena negativnog debalansa određuje se kao:

$$C_- = k_- * \max(C_{SekEn}^{NAGORE}, C_{TercEn}^{NAGORE})$$

pri čemu su:

C_{SekEn}^{NAGORE}	najviše cijena ponude za balansnu energiju sekundarne regulacije nagore u periodu poravnanja, bez obzira da li je aktivirana energija sekundarne regulacije nagore ili nadole
C_{TercEn}^{NAGORE}	najviša cijena ponude za balansnu energiju tercijarne regulacije nagore koja je aktivirana u datom periodu poravnanja, uključujući i ponude izvan regulacionog područja BiH
k_-	koeficijent koji određuje DERK unutar Odluke o pomoćnim uslugama

Član 41.*Trošak debalansa BOS-a*

Trošak debalansa BOS-a računa se za svaki period poravnanja kao proizvod debalansa BOS-a i odgovarajuće cijene debalansa.

U slučaju da je unutar perioda poravnanja debalans BOS-a bio negativan, odnosno da je BOS unutar perioda poravnanja ostvario manjak energije, primjenjuje se cijena negativnog debalansa C_- . Za konkretni period poravnanja BOS plaća NOSBiH-u vrijednost troška debalansa.

U slučaju da je debalans BOS-a bio pozitivan, odnosno da je BOS unutar perioda poravnanja ostvario višak električne energije, primjenjuje se cijena pozitivnog debalansa C_+ . Ako je cijena C_+ pozitivna za konkretni period poravnanja, NOSBiH plaća BOS-u trošak debalansa.

Ako je cijena C+ negativna za konkretni period poravnanja, BOS plaća NOSBiH-u trošak debalansa.

Mjesečno dugovanje BOS-a po osnovu debalansa predstavlja sumu troškova debalansa za sve periode poravnanja u toku mjeseca u kojima BOS plaća NOSBiH-u za debalans koji je taj BOS ostvario.

Mjesečno potraživanje BOS-a po osnovu debalansa predstavlja sumu troškova debalansa za sve periode poravnanja u toku mjeseca u kojima NOSBiH plaća BOS-u za debalans koji je taj BOS ostvario.

Član 42.

Plaćanje debalansa BOS-a

Trošak debalansa BOS-a finansijski se poravnava između NOSBiH-a i BOS-a na mjesečnom nivou prema obračunu koji pravi NOSBiH.

Finansijska obaveza BOS-a za debalans unutar jednog sata je jednaka proizvodu srednjekatnog debalansa BOS-a, određenog u skladu sa članom 38, i cijene predmetnog debalansa BOS-a (deficit ili suficit) u skladu sa članom 40. BOS plaća ili prima naknadu za debalans zavisno od smjera odstupanja BOS-a i postignute pozitivne ili negativne cijene za debalans BOS-a.

Dnevni obračun debalansa BOS-a sastoji se od satnih debalansa i finansijskih obaveza BOS-a po osnovu debalansa za sve sate tog dana.

NOSBiH dostavlja BOS-u preliminarni dnevni obračun debalansa dana D+1 za dan D ukoliko raspolaže odgovarajućim mjerenjima za taj BOS. U roku od 7 dana svaki BOS može NOSBiH-u poslati prigovor na dnevni obračun debalans. Ukoliko NOSBiH utvrdi da je prigovor opravdan, izradit će se novi dnevni izvještaj za taj BOS.

NOSBiH šalje preliminarni mjesečni obračun debalansa BOS za prethodni kalendarski mjesec 5 (pet) radnih dana nakon prijema svih potrebnih podataka. Ako u roku od 5 (pet) radnih dana BOS ne dostavi primjedbe na preliminarni mjesečni obračun debalansa, on postaje konačni.

Plaćanja po osnovu debalansa se vrše na osnovu konačnog mjesečnog obračuna debalansa. Satna plaćanja po osnovu debalansa od strane BOS prema NOSBiH-u na nivou mjeseca se sabiraju, kao i satna plaćanja po osnovu debalansa od strane NOS BiH prema BOS-u.

NOSBiH izrađuje detaljan izvještaj koji se dostavlja DERK-u.

Član 43.

Objavljivanje podataka

Sve informacije i podatke vezane za balansno tržište električne energije, koji ne spadaju u kategoriju povjerljivih, NOSBiH je dužan da prezentira učesnicima na tržištu putem svoje internet stranice na transparentan, nepristrasan i nediskriminatoran način.

NOSBiH je dužan da, najkasnije 8 radnih dana u odnosu na tržišni dan, na svojoj internet stranici za svaki obračunski interval objavi slijedeće podatke:

- ukupnu količinu angažovane balansne energije u tercijarnoj regulaciji,
- ukupnu količinu angažovane balansne energije u sekundarnoj regulaciji,

- cijenu poravnanja za poravnanje debalansa balansnih grupa.

NOSBiH je dužan da na svojoj internet stranici za svaki obračunski interval objavi preliminarnu cijenu poravnanja za obračun odstupnja balansnih grupa u danu D+1 za dan D (u ponedjeljak za dane vikenda).

VIII OBRAČUN PRILIKOM UPRAVLJANJA OGRANIČENJIMA

Član 44.

Upravljanje ograničenjima na interkonekcijama

Učesnik na tržištu koji posjeduje licencu za međunarodnu trgovinu i koji želi uvesti ili izvesti električnu energiju mora obezbijediti pravo na korištenje prekograničnog prijenosnog kapaciteta. NOSBiH će prihvatati nominacije dnevnog rasporeda za prekogranične transakcije samo onim učesnicima na tržištu koji imaju pravo na korištenje prekograničnog prijenosnog kapaciteta. Procedura dobijanja prava na korištenje prekograničnog prijenosnog kapaciteta definisana je posebnim pravilnikom koji se nalazi na web stranici NOSBiH-a.

U toku procedure upravljanja zagušenjima, NOSBiH može izdati nalog svakom učesniku na tržištu da modificira količine bilo kojih izvozno/uvoznih transakcija iz razloga sigurnosti sistema.

Član 45.

Upravljanje internim ograničenjima

U slučaju pojave internih ograničenja unutar elektroenergetskog sistema BiH, NOSBiH može da izvrši redispečiranje proizvodnje proizvodnih jedinica.

Proizvodne jedinice koje od NOSBiH dobiju instrukciju za promjenu proizvodnje/preuzimanja zbog internih ograničenja imaju pravo na finansijsku naknadu za povećanje/smanjenje proizvodnje po cijeni debalansa iz člana 40 ovih Tržišnih pravila.

Za svaki sat NOSBiH će izračunati nadokande/potraživanja množenjem redispečirane energije sa odgovarajućom cijenom debalansa iz člana 40. Ovi iznosi se sabiraju i finansijski poravnavaju na mjesečnoj osnovi za svakog učesnika na tržištu čije su proizvodne jedinice redispečirane u toku kalendarskog mjeseca.

IX IZMJENE

Član 46.

Promjene Tržišnih pravila

Ova Tržišna pravila se mijenjaju na isti način na koji su donijeta.

Član 47.

ENTSO-E pravila

U skladu sa dinamikom usvajanja ENTSO-E kodeksa i izmjenama pravila na nivou ENTSO-E koje imaju uticaj na već uspostavljene procese, vršit će se i odgovarajuće dopune ili izmjene ovih Tržišnim pravila.

X RJEŠAVANE SPOROVA

Član 48.

Rješavanje sporova

U slučaju da se pojavi spor između korisnika sistema u vezi pravila i procedura definisanih Tržišnim pravilima strane će nastojati da, uz dobru volju, riješe spor u vezi s pitanjima o kojima se govori u ovim pravilima.

U slučaju da strane dogovorom ne uspiju riješiti nastali spor, on će biti rješavan u skladu sa zakonom, podzakonskim aktima i pravilima.

XI ODREDBE ZA NEPREDVIĐENE SITUACIJE

Član 49.

Odredbe za nepredviđene situacije

U hitnim situacijama koje zahtijevaju brzo djelovanje, NOSBiH može odstupiti od Tržišnih pravila o čemu će pravovremeno obavijestiti DERK.

XII PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 50.

Odredbe o stupanju na snagu i primjeni Tržišnih pravila

Ova Tržišna pravila stupaju na snagu osmog dana od dana donošenja Odluke DERK a o njihovom odobravanju.

O početku primjene Tržišnih pravila odlučit će DERK u svojoj odluci o odobravanju.

Nakon stupanja na snagu Tržišnih pravila, svi prateći dokumenti biće dostupni na internet stranici NOSBiH-a.